

ՏՐԱՆՍՊՈՐՏԱՅԻՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿԸ ԵՎ ԲԵՌՆԱՓՈԽԱԴՐՈՒՄՆԵՐԻ ԾԱԽՍԵՐԻ ՀԱՇՎԱՐԿԸ

Իրինա Բելուբեկյան

Ճարտարագիտական գիտությունների դոկտոր, Միջազգային
տրանսպորտային կառավարման մագիստրոս

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՏԱՀԱՆՄԱՆ ԽԹԱՆՄԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ» ԿՈՆՖԵՐԱՆՍ

Դեկտեմբերի 11, 2010

ՀԱՀ, Երևան

Տրանսպորտային իրավիճակը

- Հայաստանը փոքր, դեպի ծով ելք չունեցող երկիր է, որը սահմանակցում է 4 պետությունների հետ (Վրաստան, Ադրբեջան, Թուրքիա և Իրան), որոնցից 2-ի (Թուրքիա և Ադրբեջան) հետ սահմանները թակ են:
- 1 երկաթուղային գիծ, որը կապում է Հայաստանը Փոթի (Վրաստան) նավահանգստի հետ – 687 կմ:
- 2 ավտոմայրուղի, որոնք կապում են Հայաստանը Փոթի (Վրաստան) նավահանգստի հետ` 650 կմ, և Լարսի լեռնանցքով Ռուսաստանի հետ` 470 կմ:
- 1 ավտոմայրուղի , որը կապում է Հայաստանը Բանդար Աբբաս (Իրան) նավահանգստի հետ` 2750 կմ:

Դեպի ծով ելք չունեցող երկրների տարանցիկ առևտրի մասին կոնվենցիա (Նյու Յորք, Հունիսի 8, 1965)

- Հահաստանը չի վավերացրել «Դեպի ծով ելք չունեցող երկրների տարանցիկ առևտրի մասին կոնվենցիան» (Նյու Յորք, Հունիսի 8, 1965)
- Սույն կոնվենցիայի առաջին սկզբունքը սահմանում է, որ «յուրաքանչյուր դեպի ծով ելք չունեցող երկրների դեպի ծով ազատ ելքի իրավունքը միջազգային առևտրի և տնտեսական զարգացման պարտադիր սկզբունք է»:
- Ավելին, կոնվենցիայի 4-րդ սկզբունքի համաձայն «տարանցիկ փոխանցվող ապրանքներից չպետք է գանձվի որևիցե մաքսատուրք», և որ «ապրանքները տարանցիկ փոխադրող տրանսպորտային միջոցների նկատմամբ չպետք է կիրառվեն տարանցման երկրում գործող համապատասխան հարկերից կամ պարտադիր վճարներից ավելի բարձր հարկեր կամ վճառներ»:

Մակրոտնտեսական իրավիճակ

2004-2008 թվականներին ներմուծումն աճում էր կայուն տեմպերով, սակայն արդեն 2009 թվականին այն զգալի անկում ապրեց:

Արտահանումն արձանագրում էր սրընթաց աճ՝ գրանցելով մաքսիմալ աճի տեմպ 2005 թվականի, իսկ 2008 թվականից սկսած այն անկում սկսեց ապրել:

Ֆինանսական և տնտեսական ցուցանիշներ

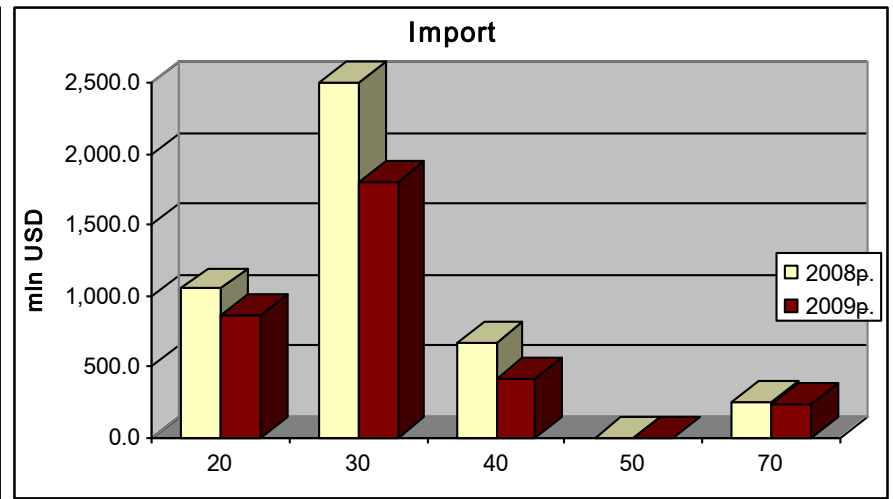
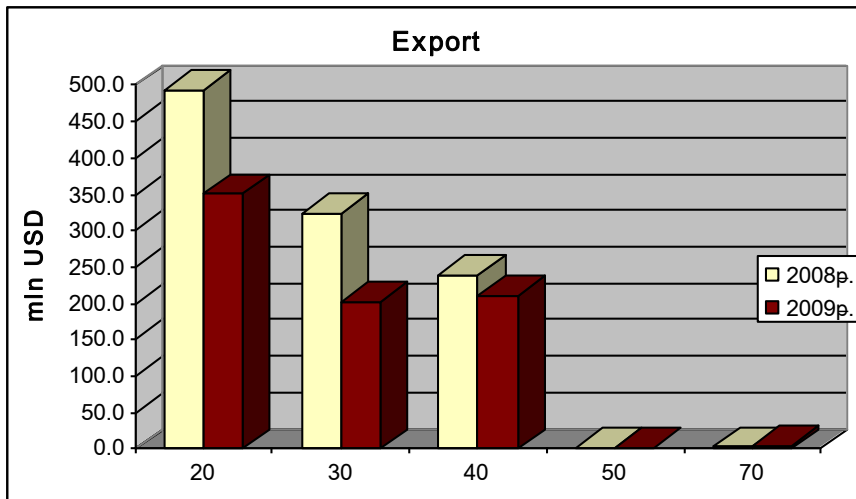
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ՀՆԱ-ի աճ(%)	12.9	13.9	10.1	13.9	13.3	13.7	6.8	-14.4
Արտահանման աճ(%)	48%	36%	4.3%	31.5%	3.1%	17.5%	-7.2%	-34%
Ներմուծման աճ (%)	12%	23%	5.6%	30.9%	21.8%	49.7%	35%	-25.3%
Սղաճ (% , միջին)	-1.1	4.7	7.0	2.2	2.9	6.6	5.2	6.5
Ընդամենը ՕՈՒՆ (մլն ԱՄՆ դոլար)	140	178	235.2	276.4	250.7	582.3	1132.4	- 2606.3
Առևտրային հաշվեկշիռ (մլն ԱՄՆ դոլար)	-368.8	-434.1	-458.0	-587.9	-895.9	-1600.3	-2664	-2081
Ընդամենը արտաքին պետական պարտք (կառավարության և ԿԲ-ի)(մլն ԱՄՆ դոլար)	1,098	1,183	1,099	1,206	1,449	1,577	2,967	3,954
Գործազրկության մակարդակ (% աշխատուժից)	9.4	10	9.4	9.6	7.5	7.1	6.3	6.9
Փոխարժեք (ՀՀ դրամ/ԱՄՆ դոլար, տարեկան միջին)	573.3	578.7	533.45	457.69	415.5	304.1	306	363.3

Հայաստանից արտահանվող հիմնական ապրաքատեսակները 2003-2009 թվականներին

Products	Հիմնական ապրաքատեսակները						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Թանկարժեք և կիսաթանկ քարեր	51%	42%	51%	31%	19%	16.4%	17.9%
Սննդամթերք	11%	12%	11%	10%	13%	19%	17.6%
Ոչ թանկարժեք մետաղներ	13%	19%	9%	29%	33%	32.8%	30.2%
Հանքանյութ	7%	12%	8%	14%	15%	16.2%	17.1%
Պատրաստի հագուստ	15%	6%	6%	4%	3%	3.9%	2.0%
Մեքենասարքավորումներ	3%	7%	4%	3%	4%	4,4%	5,2%

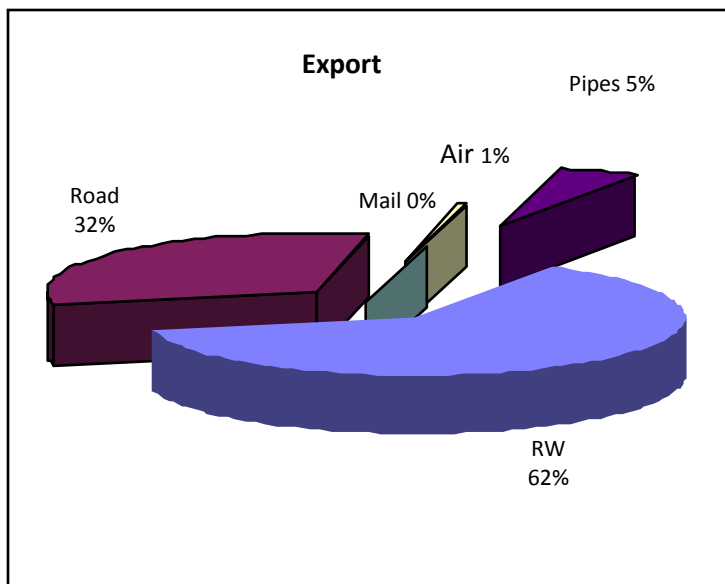
Ատաքին արևտուրն ըստ տրանսպորտային միջոցների, մլն ԱՄՆ դոլար

Տրանստորտային միջոցներ	2008		2009	
	Արտահանում (մլն ԱՄՆ դոլար)	Ներմուծում (մլն ԱՄՆ դոլար)	Արտահանում (մլն ԱՄՆ դոլար)	Ներմուծում (մլն ԱՄՆ դոլար)
Երկաթգիծ	494.1	1048.8	350.2(45%)	865.0 (40%)
Ավտոմոբիլային տրանս.	323.3	2 499,7	201,4(26%)	1799.6(22%)
Օդային տրանսպորտ	239.0	670.3	211.3(28%)	421,0 (13 %)
Այլ (փոստ, խողովակաշար, էլ.ցանց)	3.2	251,3	5.1 (1%)	233,1(7%)
Ընդամենը	1,060	4,470	768,0	3,319

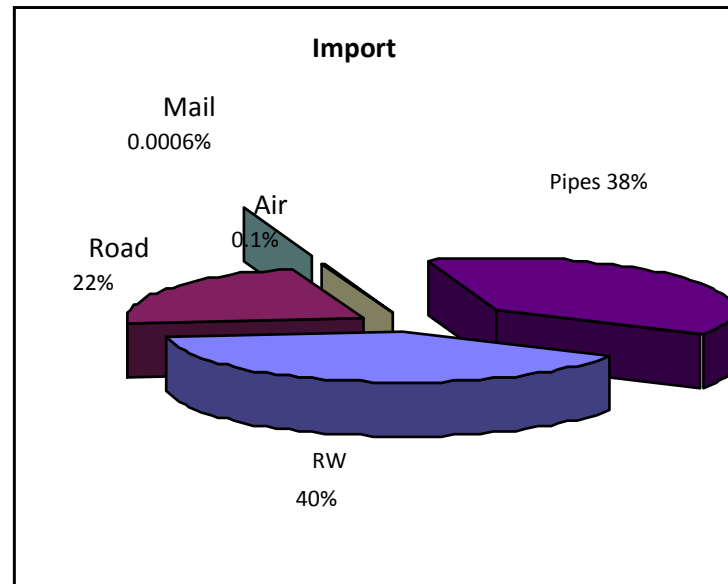

Ատաքին արևտուրն ըստ տրանսպորտային միջոցների, հազար տոննա

Տրանսպորտային միջոցներ	2008		2009	
	Արտահանում	Ներմուծում	Արտահանում	Ներմուծում
Երկաթգիծ	616 (72%)	1,3539 (35 %)	339 (62%)	1,261 (40%)
Ավտոմոբիլային տրանս.	214 (25%)	900 (23,3 %)	174 (32%)	695 (22 %)
Օդային տրանսպորտ	4 (0,3%)	5 (0,2%)	3 (<1%)	5 (0,15%)
Այլ (փոստ, խողովակաշար, է.ցանց)	23(2,7 %)	1,610 (41,5%)	25 (< 5%)	1,212 (38%)
Ընդամենը	856	3,868	541 (-37 %)	3,169 (-1 %)

Արտահանում 2009 –ին ըստ տրանսպ. միջոցների, %

Ներմուծումը 2009 –ին ըստ տրանսպ. միջոցների, %

**Ցամաքային և ծովային բեռնափոխադրման արժեքը 2010-ի դեկտեմբերին
TEU կոնտեյներով*, ավելի քան 20 տոննա քաշով բեռների համար, ԱՄՆ դոլար**

	SEA FREIGHT {FOB ANTWERP}	CHARGES IN PORTS (THC AND AGENTS FEES)	COST OF RW OR TRUCKING IN GEORGIA	COST OF RW OR TRUCKING IN ARMENIA	TERMINAL CHARGES IN ARMENIA AND DOOR DELIVERY	RETURN OF EMPTY TEU RW AND PORT CARGES	FEES PAID TO FF	TOTAL
Import by RW	1065''''''	320	215	181	170	105 A +136 G	250	2442
Export by RW	850	285	183	151	155	----	250	1874
Import by road	1065''''''	320	700	500	-----	-----	250	2835
Export by road	850	285	300	210	-----	-----	250	1895

Երկաթուղային բեռնափոխադրման տարիքները 20 կոնտեյների հաշվով 2006-2010 թվականներին,(ԱՄՆ դոլար)

20 container by RW	2006	2007	2008	2009	2010
full import US\$	1075	1253	1590	1458	1122
full export US\$	685	838	1044	942	774

Փոթիի նավահանգստից դեպի այլ երկրներ արտահանման արժեքը 2010 թվականին

Ուղղություն	20' =TEU	40' = 2 TEU
ՌԴ, Նովորոսիյսկ	650 USD	1000 USD
Ուկրաինա, Իլիշեվսկ	700 USD	1100 USD
Իտալիայի նավահանգիստներ	850 USD	1300 USD
Մարսիելես Բարսելոնա	750 USD	1150 USD
Անթվերպեն, Ռոտերդամ, Համբուրգ	850 USD	1300 USD
Նյու Յորք, ներառյալ THC \$400	1650 USD	2050 USD
Լոնգ Բիչ (Լոս Անջելես,Քալիֆորնիա), ներառյալ THC \$ 400	1800 USD	2350 USD
Նավահանգիստներ Չինաստանի Շանհայում, Ֆուչժոու, Շենժեն, Քուիզդաո	900 USD	1500 USD

Տրանսպորտային ծախսերի կառուցվածքը մի քանի ներմուծվող ապրանքների համար 2010-ին

Ապրանք	Ներմուծման երկիր	Ապրանքի արժեքը, ԱՄՆ դոլար	Տրանսպորտային ծախսերը 1 կոնտեյնների հաշվով 20' և 40'	Ապրանքի արժեքի մեջ տրանսպ. ծախսերի մասնաբաժինը
Հյուրեր	Ավստրիա	18 000,00	4000,00 /20'	25%
Հանքային ջուր	Ֆրանսիա	16 800,00	4900,00/40'	29%
Սիգարետ	Հունաստան	210 000,00	3800,00/40'	1,8%
Թխվածք	Իտալիա	34 500,00	4700,00/40	13,6%
Ձիթապտուղ	Հունաստան	18 600,00	2800,00/20'	15 %
Մակարոնեղեն	Իտալիա	27 600,00	3300,00/20'	12 %
Լամպեր և մարտկոցներ	Չինաստան	77 000,00	6000,00/40'	8 %
Կերամիկական սալիք	Չինաստան	18 000,00	3500,00/20'	19,4 %
Կերամիկական սալիք	Իսպանիա	25 000,00	2900,00/20'	11,6 %
Շինանյութ	Թուրքիա	9000,00	2400,00/20'	26%

Տրանսպորտային ծախսերի կառուսվածքը մի քանի արտահանվող ապրանքների համար 2010-ին

Ապտանք	Արտահանման ուղղություն	Ապրանքի գինը, ԱՄՆ դոլար	Տրանսպ.ծախսերը 1 կոնտեյների հաշվով 20' և 40'	Ապրանքի արժեքի մեջ տրանսպ. ծախսերի մասնաբաժինը
Հյութեր	Մարսել/Ֆրանսիա	9500	1750/20'	18,4%
Հանքային ջուր	Նոփոնուսիյսկ/ՌԴ	6500	1600/20'	25%
Քարե սալիքներ	Ռիժեկա/Խորվաթիա	6000	1500/20'	25%
Քարե սալիքներ	Չի Վան/Չինաստան	6000	1900/20'	31,6 %
Պահածոյացված մրգեր	Լոս Անջելես/ԱՄՆ	54000	2800/20'	5%
Կոնյակ	Մոսկվա/ՌԴ	600000,00	5000/40'	0.8%
Պղինձ	Անթվերպեն/Հոլանդիա	360000,00	1850/20'	0.5%
Բենտոնիտ	Ռոտերդամ/Հոլանդիա	600,00	1850/20'	308 %
Գինի	Իլյիչեվսկ/Ռուսաստան	70 000,00	1700/20'	24,3%

Ունենալով հիմնական ապրանքատեսակների գները և յուրաքանչյուր ուղղությամբ բեռնափոխազրման սակագները, կարող են հաշվարկել արտահանման վճատներում տրանսպորտային բաղադրիչի կշիռը

Օդային տրանսպորտով փոխադրվող հիմնական ապրանքատեսակները:

Ալկոհոլային խմիչքներ, չորացրած մրգեր, պահածոյացված մրգեր, շոկոլադ, համային հավելումներ և համեմունք, չորացրած խոտաբույսեր, բժշկական սարքավորումներ և դեղորայք, սարթեր, սարքավորումներ, հագուստ, chooses, քիմիական նյութեր, ծածկման նյութեր, գրքեր, դեկորատիվ իրեր, հուշանվերներ, գորգեր և անձնական օգտագործման իրեր...և այլն

Մաքսային փաստաթղթավորման վճարները Երևանի «Զվարթնոց» օդանավակայանի բեռնափոխադրման տերմինալում

ՀՀ դրամ 6500 = 18 US\$.մեկ բեռնափոխադրման ապրանքագրի համար

Air way bill – US\$10

Բեռների քննման և ընթացքի համար՝ տարբեր տեսակի բեռների 1 տոննայի համար 82-130 ԱՄՆ դոլար

2009թ. հունվարի 1-ից գործող Երևանի «Զվարթնոց» օդանավակայանից տարբեր ուղղություններով արտահանման փոխադրման ընթացիկ սակագները

Ուղղություն	Մինիմալ արժեք, ԱՄԴ	1- 44 կգ-ի գուտ արժեքը, ԱՄԴ	45 կգ	100 կգ	250 կգ	500 կգ
Մոսկվա, ՌԴ	20	1,2	0,8	0,6	0,5	0,4
Կրասնոդար, ՌԴ Ռոստով, ՌԴ	15	0,8	0,65	0,55	0,45	0,4
Կիև, Ուկրաինա	20	1,3	1,1	0,9	0,8	0,65
Դուբայ, ԱՄԷ	65	1,4	1,2	0,9	0,8	0,7
Լոնդոն, ՄԲ	65	2,2	2,0	1,9	1,8	1,7
Ամստերդամ, Հոլանդիա Մարսել, Ֆրանսիա Բերլին, Գերմանիա Աթենք, Հունաստան Ցյուրիխ, Շվեյցարիա	62	2,0	1,8	1,7	1,6	1,5
Բեյրութ, Լիբանան Հալեփ, Սիրիա	65	1,4	1,2	1.1	1.0	0.9

Արտահանման և ներմուծման համար անհրաժեշտ փաստաթղթերը

Արտահանում

- Կոնսամենթ (Rail way bill or CMR)
- Հաշիվ-ապրանքագիր
- Արտահանման մաքսային հայտարարագիր

Ներմուծում

- Կոնսամենթ (Rail way bill or CMR)
- Ծագման հավաստագիր
- Հաշիվ-ապրանքագիր
- Ներմուծման մաքսային հայտարարագիր
- Ներմուծման նախնականմաքսային հայտարարագիր
- Երևալի տերմինալում ընդունման ստացագիր

Միջսահմանային առևտրի հիմնական ցուցանիշները Հայաստանում և Վրաստանում

Միջսահմանային առևտուր	Հայաստան	Վրաստան
Արտահանման փաստաթղթեր (քանակ)	3	4
Արտահանման վրա ծախսվող ժամանակը (օրեր)	16	10
Արտահանման տրանսպ. ծախսերը (ԱՄՆ դոլար մինչև 20' Փոթիում նավը հասցնելը)	1024	873
Ներմուծման թաստաթղթերը (քանակ)	6	4
Ներմուծման վրա ծախսվող ժամանակը (օրեր)	16	13
Ներմուծման տրանսպ. ծախսերը (ԱՄՆ դոլար մինչև 20' Փոթիում նավը հասցնելը)	1377	1091

Սույն աղյուսակում ներկայացվում են Հայաստանում ստանդարտ չափի 20 կոնտեյներների արտահանման կամ ներմուծման համար, ինչպես նաև ներկայացված են արտահանման և ներմուծման ժամանակ անհրաժեշտ փաստաթղթերը:

Արտահանման գործընթացի ներկայացում	Օրեր	Ծախսը ԱՄՆ դոլարով
Թաստաթղթերի պատրաստում	6	190
Մաքսային հաշվանվումներ և տեխնիկական վերահսկողություն	1	75
Երկրի ներսում բեռնափոխադրումներ	7	739
Նավահանգիստներում և տերմինալներում փոխադրումներ	2	285
Ընդամենը	16	1289

Եզրակացություններ և առաջարկություններ

Համեմատաբար բարձր տրանսպորտային ծախսերը Հայաստանից արտահանման հիմնական մարտահրավերը չեն.

Բարձր արժեք ունեցող ապրանքների արտահանման համար կարող է ընդունելի համարվել բեռնափոխադրման ցանկացած բարձր արժեքը:

Շուտափույթ երկաթուղու կառուցումը դեպի Իրան, Թուրքիայի հետ կապող երկաթուղու և ավտոմայրուղու վերաբացումը, իսկ ապագայում նաև Նախիջևանի և Ադրբեջանի հետ սահմանի բացում:

«Դեպի ծով ելք չունեցող երկրների տարանցիկ առևտրի մասին կոնվենցիայի» շուտափույթ վավերացում:

Հայաստանի մաքսային օրենսգրքում համապատասխան փոփոխությունների կատառում՝ արտահանման և ներմուծման միասնական փոխադրումների համար:

Նյութատեխնիկական կենտրոնների և հատուկ մաքսային պահեստների բացում արտահանվող բեռների “մաքսազերծված» կանոնակարգով պահելու համար:

Մաքսային կանոնակարգերում փոփոխությունների իրականացում, ինչը թույլ կտա մաքսատան պահեստներում առանց բեռնափոխադրող միջոցների համարների գրանցման ստանալ ապրանքների արտահանման թույլտվություն, ինչպես նաև հնարավորություն կտա արտահանողներին մաքսազերծել իրենց բեռները ցանկացած տարածաշրջանային մաքսատանը՝ հնարավորություն տալով տրանսպորտային կազմակերպությանը շարունակել արտահանվող ապրանքների հետագա բեռնափոխադրումը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆ